

Feiz ha Breiz

Kelaouenn viziek gant skeudennou

C'HOUEVRER 1931

Digoret eo doriou Ker-lz,
met piou o serro ?

Ema an alc'houeziou gant Dahut.

*Lennit pennad Loetz Herrleu:
War Dreuzou ar bloaz nevez.*

Feiz ha Breiz

Kelaouenn viziek gant skeudennou
RENET GANT Y.-V PERROT

Koumanachon diouz ar bloaz - Breiz. 13 lur	Embannou diouz ar bloaz : 1/4 pajenn 150 lur
Frans ha broioù stag outi 15 lur	1/2 bajenn 275 lur
Evid ar re a zo e diavéz bro. 20 lur	1 bajenn 500 lur

Evid ar c'houmanachou koulz hag evit an embannou skriva da :
M. Fr. GEORGELIN, administrateur, 4, rue du Château - BREST
C./C. Rennes 44-40

Kemennadurez d'hor c'houmananterien. - War golo an daouzekvet *Feiz ha Breiz* a en em gavo gant hor c'houmananterien o fedimp, hiviziken, da bae, o unan, raktal, d'an A. Georgelin, 4, Rue du Château, Brest, C. C. 44.40 Rennes, ha neuze n'o devoz nemed elz gwenneg vizou evit degas d'eomp o arc'hant, e lech eur skoed, ma rankomp karga ar post da vont da c'houleñn o arc'hant outo betek an ti.

Pemzek dez goude ar gemennadurez-ze, ma ne vez deuet netra d'eomp, e kasimp, dre ar post, ar paper da bae.

TAOLENN AR MIZ

War dreuzou ar bloaz nevez, gant Loeiz HERRIEU.....	41
Leanezed ar C'halvar, gant Y. U.....	44
An Tad Maner, gant Y. U.....	47
An Aotrou Gwesbriant, gant TINTIN ANNA.....	53
Oferenn Sant Brendan, gant G. P.....	61
Miser, gant Yann GOSTARREUN.....	63
Maner Kergroadez, gant G. P.....	67
Al Lignez veur, gant E. ar MOAL.....	69
Penmoc'h bras Hellez, gant G. P.....	70
Keleier ar miz, gant Y. V. P.....	77
Divinadennoù, gant PER ha PAOL.....	80

Adres nevez Rener Feiz ha Breiz

An A. Perrot, Rener Feiz ha Breiz, kure abaoe ar brezel e Plougerne, a zo bet anvet da berson e Scrignac, d'an 23 eus ar miz tremen.

E adres nevez a vezo eta hiviziken : M. le Directeur du Feiz ha Breiz, Scrignac, Finistère.

Hadou potach ha brouskon, hadou bleunioù

Hadou dibabet eus ar gwella tiez

TI A. HUON

Savet e 1840

L. AUDREN, DEUT WAR E LERC'H
13, Straed Siam - BREST

Téleg. AUDREN-GRAINES-BREST

Téléph. 5-35

BINVIU - PESKETA
KERDIN - SIFELL A BEP SEURD

Brezoneg en ti **TI A FIZIANS** R. C. Brest 49

GOULENNIT :

Buhez Hor Zalver

Jezuz - Krist

Gand an **A. UGUEN**

hag an Tad **EUJEN**

Kaera leor santel a zo bet moulet e brezoneg.
E gaut a reoc'h da brena evit 25 lur e Keriltud,

11, Rue Algésiras, Brest

C/C 15.916 Rennes

“ L'ULMINUCINE MOREUL ”

est le dépuratif tonique idéal contre les humeurs, les vices du sang, glandes au cou, faiblesse, la toque des enfants.

Donne aux enfants ce teint clair et rose, indice de la santé.

Parfait pour les jeunes filles dans la période de transformation.

Indispensable aux personnes âgées qui se plaignent de fatigues, douleurs, retour d'âge.

35 ans de ventes toujours croissant sont la meilleure garantie de l'efficacité de ce produit qui a la faveur du public.

Mères de famille, ne vous inquiétez pas, tant que vous donnerez de l'Ulminucine à vos enfants, vous les mettrez à l'abri d'un grand nombre de maladies, c'est le meilleur préventif de la tuberculose.

Prix: Grand flacon: 29 francs;

Demi-flacon: 15 francs;

Petit flacon: 10 francs.

Si vous toussiez, prenez du *Sirop Celtique*, un de ceux qui sont le plus estimés. Prix: 12 francs.

YEC'HED ar VUGALE

Ar « SIROP FERET » a-enep an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nez hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an troukennou leaz, ar werbl, an doureler fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal: GRANDE PHARMACIE DU PROGRES,
3, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), Brest.

Goulennit e ti ar marc'hadour

ar Zoavon

e galleg « Le Plus-Chic »

Hennez eo ar gwella

L'ÉCONOMIE BRETONNE

ouvrira
MARDI

3

FEVRIER

jour de foire
une nouvelle
succursale

à

S^T-THÉGONNEC

Pla^e de l'Eglise
(Finistère)

A Plougastel, les Fraises ; à St-Pol, les Choux-Fleurs

dans l'EST la bière **ESTA**

(bière d'origine de l'EST)

Becs fins, demandez UN BOCK ESTA

Oui mais... la LIMONADE SPECK est la meilleure !

L'EVERITE couverture idéale (maisons, hangars, etc.).
S'adresser Etabl. Speck, 46, rue J.-Jaurès, Brest.

Levriou Nevez

GOULENNIT

Eun abardaez e Kervarzin

pez-c'hoari kentelius en eun arvest, gant Gwellas, savet diwar daperou prosez santelez sant Erwan bet graet e Landreger etre an 23 a vezevenhag ar 4 a viz cost 1330 da lavarout eo 600 vloaz dres a zo da genver ar bloaz-man.

Ar pez-man eo an hini a zo bet c'hoariet gant Paotred Plijidi, e Bleun-Brug Gwengamp, d'an 11 a viz Gwengolo diweza.

Priz : 6 real, kaset dre bost. Her goulenñ ouz Rener Keritud, an A. Paul Raoul, 11, rue Algésiras, Brest C/C 15.916 Rennes.

Mouez Kerne

Eul leor nevez, 182 pajenn ennan, leun a werziou, a zoniou, a gontadennou, a zivinadennou, a grennlavariou hag a c'heriou, pec'hed o lezel da vont da goll, dastumet e andor ar meneziou du gand an A. Martin, person Gourin, setu petra eo *Mouez Kerne*.

Diwar leoriou evelse, savet a-gleiz hag a-zehou eo e vezo gallet peur-ober geriadur bras ar brezoneg hag ouz o studia an eil goude egile eo e vezo krouet tamm ha tamm ar yez unvan a vezo yez ar zilvidigez evit hor broadelez.

Mouez Kerne a zo 2 skoued p'her prener en ti ha 7 lur p'her c'haser dre bost.

Her goulenñ ouz Rener E. S. I. an A. Paul Raoul, 11, rue Algésiras, Brest. C/C 15.916. Rennes.

Istor Breiz evid ar skolioù

savet, e galleg, gand an A. Poisson ha moulet gand Imprimerie arc'hieskopti Roazon.

Setu aman penaos eo barnet al levr nevez-ze gant « Semaine Religieuse » Roazon :

HISTOIRE DE BRETAGNE, pour les enfants, par l'abbé H. Poisson, vicaire-instituteur. (En vente dans les Librairies et chez l'auteur, 14, rue Legrayend, C/C 8.307. 4 francs ; franco, 4 fr. 50).

« Nous possédons de savants ouvrages sur le passé de la Bretagne, mais nous n'en avons que très peu à l'usage des jeunes écoliers. L'ouvrage de M. l'abbé Poisson répond donc à une nécessité. » (Préface de M. Quilgars). Il a été rédigé, en effet, en vue de rendre plus facile l'enseignement de l'Histoire de Bretagne aux enfants. Les instituteurs et institutrices qui introduiront ce petit manuel dans leurs écoles, pourront, sans surcharger leur enseignement, faire apprendre à leurs élèves les faits principaux de l'Histoire de notre pays, qui mérite d'être mieux connu, et par là, mieux aimé.

Goulenñ al levr ouz an oberour war eun pe ouz Rener E. S. I. an A. Paul Raoul, 11, rue Algésiras, Brest. C/C 15.916. Rennes.

67^{et} BLOAVEZ

Nⁿⁿ 2

C'HOUEVRER 1931

Feiz ha Breiz

War dreuzou ar bloaz nevez

« Dihunamb » (1) *he deus graet, er sizuniou tremenet gouel he fempet bloaz war nugen ha « Feiz ha Breiz » a gasas he gwella gourc'hemennou hag he brasa meuleudiou d'he Rener, an A. Loeiz Herrieu, ar barz labourer, en deus stourmet hag a gendalc'h da stourm atao ker c'houek evit mirout ha lakat ar brezoneg, — yez Yvon Nicolazig ha yez Santez Anna — da vleunia e Bro-Wened.*

Setu e « Dihunamb » miz genver diweza, homzou a bouez, komzou fur, e gwirionez hag a lenno hol lennerien gant plijadur :

Tolpet (bodet) hon eus, a dra sur, endro d'eomp eun toullad skrivagnerien hag a vije bet mouget, eleiz anezo, anez *Dihunamb*.

Graet hon eus hent da skrivagnerien a bouez, hep par e Breiz, 'vel Bleimor, Golvañnig, Heneu (Hep komz eus ar re a zo beo).

Kement-se a zo, ervat, eul levenez evidomp.

Met en tu all d'ar skrivagnerien en deus graet Dihunamb o brud ha gellout a reomp lavaret, o deus hor skridou, hor prezegennoù dihunet hor c'henvroiz?

Aze siouaz! ne d'eo ket ken anat hol labour.

Ha perak?

Perak? Dre ma 'z eus eun dra hag a zispenn hol labour kerkerent ha m'eo graet : ar skol.

Ni labour ni evit dihuna spered broadel hor c'henvroiz. Peurliesha ne gavomp diragomp nemet tud a volontez vat,

(1) *Dihunamb* eo *Feiz ha Breiz* Bro-Wened; evit her c'haout diouz ar bloaz kas 12 lur d'he Rener, an A. Herrieu, Kerneue, Henbont. (C/C 241-28, Nantes).

met diouiziec tre war ar pezh a zell ouz o bro; aes a-walc'h e vije distrei al lodenn vrasa anezo eus an hent fall int bet laket da gemer.

Met kerkent ha ma teuomp a-benn da zistrei kant ha d'o brezonekaat endro, bugale a villierou, e skoliou hor bro, a vez savet er gevier evid ar pezh a zell ouz istor o bro; en disprijans evid ar pezh a zell ouz ar brezoneg, ar gwiskamanchou ha spered ar vro. Hag e welomp bagadou bugale evelse o kreski, o sevel tiegezh hag o tihencha rummadou ha rummadou bugale all hag a bella bepred diouz an hent breizek.

Gwelet a reer, en darn vuia eus ar parrezioù, da betra e tenn al labour milliget-se. N'int ket mui breizek tud yaouank hor bro hag e klaskont hen diskouez e kement mod a zo. Galleg a gomzer ha galleg *soudard*; ne ouezer ket mui dansal e giz ar vro, met red eo deski dansou Frans. Ha setu merc'hed yaouank ha paotred yaouank hor bro aet e belbi gant dansou tud gouez; gwiskamanchou ar vro n'int ket aes; n'int ket « à la page » ha setu ar merc'hed o tizelei an tri c'hart eus o zamm kig, zoken er goanv!

C'hoariou, plijadurioù, gizioù ar vro a zo diskianterez. Traou nevez zo ret kaout : c'hoariou, plijadurioù, modou estren.

Hag ez oc'h sonezet neuze e wanna ar Feiz hag an onestiz en hor bro!

Grit kevredigezioù tud yaouank kristen, cinéma kristen, « patronachou », strewit leorioù ha kazetennou « mat », an traou-ze holl a gempenn an hent, a zegor an nor d'ar « mor fank » a zeu warnomp, a vro Frans, gand ar galleg.

Laza a reer spered ar vro er vugale, perak e fell d'eoc'h c'houi miret outo da « brofita » pa vezint yaouank eus ar spered estren oc'h eus laket en e lec'h?

Eur bobl hag a zo lammet diganti he sevenedigez broadel a gemero bepred ar pep aesa eus ar sevenedigez estren laket en he lec'h; da lavaret eo ar *blijadur* hag an *techou*. Evelse ec'h arru gant Breiziz.

... Digoret eo dorioù Ker-Iz, met piou o serro. Ema an alc'houezioù gant Dahut...

* Mall eo dihuna; mall eo da bep hini sonjal e amzer da zont hor bro hag en em lakat a-zevri da zispenn labour ar skoliou, ma talc'hont da c'hallekaat hor bugale, evel m'o deus graet betek hen.

Ma fell d'comp gwelet Breiziz o kendelc'her da veza tud a galon, feal, sounn en o c'hredennou, ema dâ d'comp o sikour d'en em vrezonekaat endro.

Setu al labour a glaskomp-ni ober. Ne gredan ket e vefemp bet sikouret tra a-walc'h gand ar re o deus karg da ren hor c'henvroiz. N'eus ket kalz anezo hag o defe komprenet pegen nerzus eo spered ar vro evit derc'hel hor c'henvroiz war hent an onestiz hag o sikour da ober er bed-man al labour kaer en deus roet Doue d'ar Gelted da ober.

Anez da ze, en divije bet hizio *Dihunamb*, goude 25 bloaz labour, ouspenn ugent mil lenner hag e vije bet *Ar Re Zihunet* krenv ha doujet.

Gras da lod kaer da gompren kement-se war dreuzoù ar bloaz nevez.

LOEIZ HERRIEU.

Leanezed ar C'halvar, e Kemper

Ar re a zo bet soudarded e Kemper a anavez mat an ti bras a zo war hent Pont-n-Abad, en tu dehou pa guitaer Kemper, liorzou bras klozet gant mogerioù uhel endro d'ezan, hag eus tu ar c'hreisteiz, eur c'hoad gant renkennadoù gwez kaer ennan.

Eno eo bet ar c'hloerdi bras epad tost da gant vloaz, goude amzer an Dispac'h betek miz genver 1907, betek ma voe kaset kuit ar gloareged gant archerien ha soudarded, goude lezenn an disparti, lezenn hag a freuze an emgleo savet gwechall gant Bonapart etre ar Pab hag ar Frans.

An ti-ze a zo breman soudarded ennan, ha goulskoude ez euz e Kemper eur c'hazarn bras awalc'h evit loja ar zoudarded.

Araok Dispac'h bras 1789, Leanezed eo a veve eno. Leanezed Itroun Varia ar C'halvar, eus à Urz sant Beneat. Ar chapel a zo atao en he sav, he dor-dal a zo war ar ru.

Al Leanezed-ze a gendalc'has, goude 1789, da bedi en o zi evel araok, hag a voe lezet e peoc'h eun nebeudig amzer. Met paotred ar freuz hag an drailh a greske bendez o c'hounnar ouz Doue hag e zervicherien, hag urz a rojont ive da laerez o zi da Leanezed ar C'halvar. Unan eus ar re-man he deus skrivet istor an amzer griz-se, hag he skrid a zo bet kavet e Angers, e ti Leanezed ar C'halvar. Setu hen aman, troet e brezoneg:

« D'ar 14 a viz gwengolo 1794, gouel ar Groaz savet, eur vandennad tud a oa bodet e kichen hon ti, o youc'hal en eun doare euzus. Deuet oant d'ober goap eus al Leanezed a dlee beza kaset kuit en deiz-ze.

Ar polis, an archerien, a roas urz da zigeri dor al Leandi. Ni a voe graet d'eomp en em voda ha dilezel hon dilhad leanezed. Eun draik bennak a voe lezet

ganeomp evel golc'hed plouz hor gwele a dhe servichout d'eomp en hor prizon.

Epad m'en em breparemp, an archerien a daole evez mat, gant aon n'hor bije kemeret re a draou. Neuze oamp laouen da veza kuzet mat, en derveziou araok, archedou kaer ar relegou, ar c'hayerou hag an traou a briz.

Breman oa ret ober buan. An dud er maez a youc'he muioc'h-mui, mall ganto hor gwelet: Stlejet e voemp ha poulzet, hag an nor a zigoras evit lezel da dremen Leanezed ar C'halvar a oa d'ar mare-ze pemp warn' ugent anezo. Youc'hadennou, pep seurt gerioù divalo a gouezas warnomp. Leanezed ar C'halvar o doa ive o Fasion.

Ar Briolez, hor Mamm vat, Katell a Zant Fransez (de Penfenteunio), sioul ha dispont, a en em lakeas e penn ar vandenn. Al Leanezed, war daou renk, a voe kaset d'ar prizon (an ti a zo hirio ar Prefed o chom ennan). E kichen, war ar blasenn, edo ar c'hilhotin. Al Leanez Korantina a zantez Elisabeth, oajet a 80 vloaz, he doa poan oc'h heulia hor Mamm Priolez, oajet a 62 vloaz. E gwirionez, lec'h a oa da gaout truez ouz al leanez koz. Met, e lec'h diskouez kaout truez, epad an hent tud fall-lakr a youc'he heb ehan hag a c'hoapae.

Kerkent ha m'hor boe kuitaet ar C'halvar, ez eas ennan eur vandenn laeron ha skraperien a grogas e kement a blijie d'ezo hag a zistrujas ar pezh n'hellent ket laerez. Eus tu al liorz ez oa eur groaz kaer e mein ar vro. Eus pemp gouli ar C'hrist, evel eus pemp mammenn, e tirede dour a goueze en eul lennig. Ar groaz-ze, hag he doa kement a briz, a voe bruzunet. Spontus eo!

O klevet ar c'heleier-ze, hor c'halon a frailhe en hor c'hreiz.

Kalz leanezed all a oa prizoniet er memes ti ganeomp. Ni a voe kaset d'ar sanailh, dindan an doenn met, a drugare Doue, holl er memes lec'h. Kerkent hor Mamm Priolez a renkas an traou gwella ma c'hellas, evit ma c'helfemp beva hervez hor reolenn, e Leanezed. He nerz-kalon, he madelez, he feiz krenv, he fizians e Doue, he c'harantez en hor c'henver hor frealze hag hon harpe e kreiz hon trubuilhou. Hini ac'hanomp ne fallgalonas morse, ar re grenva a gennerze ar re zempl, hag er bedenn e kavemp sikour Doue.

Ar goanv a voe kalet. Dindan an doenn oa yen. Ar glao hag an avel hon tage, ha meur a wech, dioc'h ar mintin, e kavjomp war hor gwele eur vantell erc'h.

Doue en devoe truez ouzomp e kreiz hon ezommon hag a gavas an tu d'hor zikour dre zaouarn unan eus hor C'hoarezed, al Leanez Elizabeth a zant Jozef (de Longay de Lesquiant), he doa neuze 27 vloaz hag a oa eus unan eus familhou brasa Kemperle. He zud a boanie d'he zenna eus ar prizon evit he c'huzat en eul lec'h sur, met al leanez a responte e c'hoantae beva ha mervel gant he c'hoarezed.

Evelato, daoust ma chomas ganeomp, e reseve bep sizun digant he zud peadra d'hor beva. Unan eus he c'hoarezed a bourchase d'eomp ar pezh hor boa ezomm. Archerien ar prizon a zelle piz ouz pep tra, met roet e veze d'eomp an traou a veze digaset, hag evelse e c'hel-jomp miret hor yec'hed mat awalc'h. N'hellimp biken trugarekaat awalc'h ar familh-ze ken madeleuz.

Eun deiz hor boe eur glac'har bras. Al leanez Julia a zantez Regina (Moreau), oajet a 33 vloaz, a en em lakeas eur wech er prenestr p'edod o tic'houzouga tud war ar blasenn, hag e welas d'an ampoent eun contr d'ez i o pignat war ar chafod. Ken strafilhet e voe, ma kollas he fenn ha ma chomas follez ar rest eus he buhez.

Beva a rajomp evelse tost da zaou vloaz, awechou, er peoc'h awechou en enkreiz, o c'hedal bemdez beza kaset d'ar maro, met ato leun a fizians e Doue, harpet gant hor feiz, prest da rei hor buhez evit silvidigez ar vro.

Eun deiz e voemp souezet holl o klevet lavaret d'eomp camp libr. Kouezet oa Robespierre, ha dor hor prizon a voe digoret. Urz a voe roet d'eomp d'en em zispartia met kenderc'hel a rajomp da veva e leanezed beteg an deiz ma voemp adarre bodet er memes ti.

Y. U.

Buhez an Tad Maner

(1671-1674)

(Kendalc'h)

Da di Retred Kemper e tirede kalz tud, ha grasou bras a veze skuillet eno war an eneo. Meñ ti Kemper ha ti Gwened n'hellent ket digemeret ar re holl a c'hoantae en em zantellaat epad eun nebeut derveziou er peoc'h, pell diouz trouz ar bed. Abalamour da-ze an Tad Maner a glaskas an tu d'ober retrejou epad e visionou, pa vije kavel eul lec'h bennak da zigemeret an dud.

E Lannion, epad mision bras 1671, eo e reas da genta al labour nevez-ze. Eno, endro d'an aotrou Grangier, eskob Treger, oa diredet ouzpenñ 30 misioner, doktored eus ar Sorbon, chalonied eus Tréger, personed ha preze-gerien eus an eskopti, gant Tadou Jezuisted. An dud a veze bodet e iliz vrasa Lannion. An aotrou 'n eskob e-unan a govesae an dud evit sikour ar visionerien.

Epad ma veze graet prezegennoù ar mision en iliz vras, ez oa eur retred e chapel an Aogustined. An Tad Maner a vodas euo, epad teir zizun dioc'htu, 300 den bep gwech, hag e teske d'ezo sevel uhel e skeul ar zantelez, o pleustri war boaniou Hor Zalver epad e Basion.

Kalz vad a voe graet e Lannion. E amzer meurlarjez edod. Er bloaz-ze, ne voe hano ebet eus dansou ha c'hoariou all, an dud a oa holl o sonjal en o zilvidigez. N'e ket e Lannion hepken met er parrezioù tro war dro e teuas ive gwellaenn.

Goude Lannion, an Tad Maner a zistroas adarre da eskopti Kemper, evit prezeg e Krozon, Kameled, Roskanvel. O tigouezout e kichen Krozon, e kavas eur vandenn vugale vihan a reas d'ezan kalz plijadur, rak gouzout a raent ober ar bedenn a galon, pleustri war gwi-rioneziou ar feiz. Digant unan anezo ha n'en doa ket c'hoaz dek vloaz, e c'houlennas penaos ec'h en em ge-

mere evit pleustri war ar Basion : « Em c'halon, emezan, eo e sellan ouz va Zalver. Her gwelet a ran, gwech stag ouz ar peul, dispennet a daoliou fouet, gwech kurunet gant spern, gwech o tougenn e groaz, gwech all o vervel war ar groaz. Sellet a ran ouz e Vamm venniget a zo e kichen ar groaz, hag e c'houlennan diganti perak en deus he Mab gouzanvet kement a boaniou, peseurt talvoudgezh o deus bet ar poaniou-ze evidomp, ha petra non eus d'ober eus hon tu evit eun Doue en deus hor c'haret betek mervel evidomp. Ar Werc'hez, eme ar bugel, war a gredan, a respont d'an holl goulennou. Hag e pleustran war he c'homzou; adori a ran va Zalver o c'houzanv evidon, kemeret a ran perz en e boaniou, e drugarekaat a ran eus e vadelez, goulenn a ran ar c'hras da jom hep pec'hi, ha lavaret a ran d'ezan, ma plij gantan va c'hennerza, e talc'hin d'e garantez betek va maro. »

Pegen bras eo madelez Doue! a skrive an Tad Maner, goude beza klevet ar bugel-ze! E kreiz al lanneier, bugale hag o deus doare da veza bugale dilezet, mesaerien o veva e kreiz al loened, a anavez traou an Nenv kerouls ha gwelloc'h eget ar prasa doktored !

Beza gwelet ha klevet ar vugale-ze a lakeas joa ha fizians e kalon an Tad Maner, ha laouen e krogas e labour ar mision. D'an ampoent edo person e Krozon an aotrou a Goetlogon, breur da eskob Kemper. Renet mat oa ar barrez; al lidou sakr, ar c'han-iliz a oa eus ar re gaera. Kalz beleien a oa e Krozon d'ar mare-ze, ha skler oa evit an daoulagad oa an aotrou a Goetlogon eun den gouest, evel e vreur, da c'houarn eun eskopti. Ne voe ket eskob, rak ne vevas ket pell awalc'h.

E Krozon eo e skrivas an Tad Maner e gantikou war ar Basion, hag a zo het kanet e Breiz epad daou c'hant vloaz. Kanet e voent da genta e Krozon. Kameled ha Roskanvel ha deski a rajont da eleiz a dud pleustri war boaniou ar Zalver.

Eus Krozon, an Tad Maner a yeas, d'ober misionou e eskoptiou Treger, Dol ha Leon.

Er bloaz 1672 e teuas da Gemper, ha goude beza prezeget e Kemper, ez eas d'ober misionou e Pont-Kroaz, Landudek, Beuzek-Kap-Sizun, Mahalon, Tourc'h. Kuitaat a reas eskopti Kerne evit mont adarre da eskopti Treger,

da barrez Pedernek, el lec'h m'edo an aotrou a Germaria o prezeg eur mision. Ar brosesion vras da gloza ar mision a gemeras hent chapel sant Herve, war Mene-Bre; tregont mil den bennak a oa diredet da gemeret perz enni, hag e teue an daerou en o daoulagad pa zellent ouz skeudennou ar Basion. Epad prezegenn an Tad Maner war Mene-Bre, eur glao spontus a zirollas hag a badas pell amzer, met den nefinvas; aotrou 'n eskob Treguer, an aotrou a Dremaria a voe glebiet holl evel ar re all, met chom a rajont en o flas beteg ar fin.

Eskob Sant Briek a c'houlennas ive an Tad Maner. An Tad n'helle ket lavaret nann, rak eskob Sant-Briek, an aotrou de la Barde, a oa eun eskob santel doujet gant an holl, ha ne glaske nemet ober vad e pep giz d'an eneou. Daoust m'en devoa ouspenn 90 vloaz, m'oa gwenn kann e benn, e teuas da barrez Treve a voe digoret enni eur mision gant an Tad Maner. Diouz ar mintin e veze gant ar re genta en iliz; azezet war eur bank, e kovesae ar re holl a zirede, hag e chome beteg ar fin. An Tad Maner en devoe kalz joa e Treve. « Kavet em eus eno, emezan eneou kaer meurbet, leun a garantez evit Doue. Eun den yaouank dreist-holl en deus skoet va spered. Glan oa evel eun ael, hag o komz eus Doue, ec'h implije yez an aelez; ne golle morse ar zonz eus a Zoue, hag e kreiz e labourou e chome unanet gantan a spered. » Eur plac'h a gavas ive, eun emzivadez, hag a oa savet uhel meurbet e skeul ar zantelez. Izel a galon, froet holl ouz he Doue, e c'houzanve poaniou kalet gant joa, ato laouen; pinijennou bras a rae, hag e kenver he nesa oa ato madelezus; ne glaske nemet ober plijadur d'ar re all.

Ar brosesion da gloza ar mision a voe graet da chapel Sant Eutrop, eul leo diouz Treve. Eun dek mil den bennak a oa diredet eus a bep tu. A vec'h m'edo an holl en em gavet e kichen ar chapel, ma teuas koumoul du da c'holoi an heol, hag ar glao a en em lakeas da goueza. An Tad Maner, goude beza komanset e brezegenn, a lavaras: « Pedomp ar Werc'hez evit ma c'houlennno d'eomp amzer vras ha ma c'hellimp kenderc'hel gant ar brezegenn. » A vec'h m'oa echuet an *Ave Maria*, ma teuas an amzer d'en em zizoloi, an heol d'en em zispaka, hag ar peurrest eus an deiz a voe brao.

Er bloaz-ze, 1672, e Douarnenez, e c'hoarvezas eun dra souezusoc'h c'hoaz. Evel kustum, an Tad Maner a oa aet di evit pardon Sant Mikael, hag edo c'hoaz eno d'ar 7 a vezeven, lun ar Pantekost. D'ar mintin e lavaras da Vac'harit Poullaouek, a roe lojeiz d'ezan: « Hirio, e vezo eur gwall grogad war vor etre hor martoloded ha re Vro-Zaoz, met an trec'h a vezo d'eomp. » Goude ar Gousperou, e pignas er gador e chapel Douarnenez, hag e kreiz e brezegenn, e chomas a zav, evel pa welfe dirazan traou eslammus. « It d'an daolin, emezan d'an dud; pedomp Doue, evit ma chomo an trec'h gant ar Frans a zo breman o stourm ouz Bro-Zaoz hag ar Holland. Pedomp dreist-holl evit martoloded Douarnenez. » Hag e lakeas kana eur c'hantig da c'houleñn skoazell ar Werc'hez.

Da fin ar c'hantig, e lavaras: « Evit c'hoaz n'eus gloazet martolod ebet eus Douarnenez. Met riskl a zo alao. Rakse kendalc'hit da bedi. »

Eun nebeut dervezioù goudeze, e voe klevet ez oa bet stourmad, e Sole-Bay, etre skouadrenn Frans, en he fenn an amiral d'Estrées, ha skouadrenn ar Holland, en he fenn an amiral Ruyter. An diou skouadrenn a lavare o doa gounezet. En unan eus listri Frans a voe ar brasa riskl, ar Vaillant, ez oa kalz martoloded eus Douarnenez. Hini anezo n'em devoe droug, ha kouskoude endro d'ezo kalz re all a voe lazet.

War an dra-man e voe graet enklask diwezatoc'h dre urz aotrou 'n eskob Kemper. Ar vartoloded a oa bet e stourmad Sole-Bay a douas, dirag an aotrou Paillart, doktor e Sorbon ha person Ploare, diskleria ar wirionez penn da benn. D'an deiz ha d'ar mare ma lavaras an Tad Maner e chapel Douarnenez, edont o stourm ouz an enebourien, hag an Tad n'helle anaout kement-se nemet sklerijenner gant Doue.

Daoust d'ar vad a rae e pep lec'h ar misionou, an Tad Maner a voe kavet evelato rebechou d'ober d'ezan. An Tad Pinette, ensellour war ar Jezusted, deuet d'ober eun dro da Gemper, a glevas ar rebechouze hag o selaouas gant re a evez. Lavaret a reas d'an Tad Maner e tlie en em gemeret e giz all gant e visionou, pe e vije kaset pell eus Breiz, da gear Pontoise, e kichen Paris. Petra a reas an Tad Maner? E lec'h en em glemm na klask en em zifenn

ez eas da gampr an Tad Pinette, e vantell war e skoaz e vaz en eun dourn, hag e vrevier en dourn all. En em deurel a reas d'an daoulin dirag an Tad Pinette. « Da belec'h e roit urz d'in da vont? Gourc'hemennit, ha me a zento. » An Tad Pinette a reas d'an Tad Maner sevel, hag a vriatas anezan gant karantez en eur skuilh daerou. « Kendalc'hit, emezan, da brezeg e Breiz; en han' Doue, kendalc'hit. »

Kenderc'heil a eure, hag ez eas, pedet gant eskob Treger, d'ober eur mision bras da Wengamp. An aotrou a Dremaria a gouezas eno klanv gant ar skuisder, hag an Tad Maner a c'hellas ober d'ezan mont da ziskuiza eur pennadig da di e dud, e Pleumeur-Bodou.

An aotrou Grangier, eskob Treger, a labouras ive e mision Gwengamp, ha deiz ar gommunion evit an Anaon, ouspenn pemzek mil den a dosteas ouz an daol zantel.

N'eo ket ankounac'haet c'hoaz ar mision bras e Gwengamp.

Eus Gwengamp, an Tad Maner a zistroas da eskopti Kemper, a brezegas e Glomel, e Elliant, Sant-Yvi, Lok-Maria-an-Hent, Rosporden, ha da c'houde ez eas de vision Kastel-Paol. Ar mision-man a voe digoret e kreiz miz here 1673 dre eur brezegenn graet gant an aotrou n eskob. An aotrou a Dremaria a labouras ive e Kastel-Paol hag a zispignas eno ar pezh a jome gantan a nerz. N'hellas ket chom beteg ar fin.

Deiz ar gommunion evit an Anaon, dek mil den hag ouspenn a zaoulinas ouz an daol zantel evit gounit an indulgans plenier.

E penn kenta ar bloaz 1674, an Tad Maner a brezegas e Sant-Vaze Montroulez hag e Kerahez; da c'houde ez eas betek Telgruc ha Landevennek.

Evit ober plijadur d'an aotrou a Germaria, klanv war e wele, ez eas d'ober eur mision da barrez Plomeur-Bodou. Da zul an Dreinded, 22 a vae 1674, e voe digoret ar mision-ze. An aotrou a Dremaria, o welet e tostae ar maro d'ezan, ne reas mui nemet en em brepari da ginnig da Zoue eun ene kaer. Ne leze beleg all ebet nemet an Tad Maner da zont en e gambr. « Komzit d'in eus Doue, emezan, hag eus ar mision. » Kregi a rae alies en e grusif hag e starde anezan war e galon. Goulenn a reas ar gommunion a voe

digaset d'ezan gant an Tad Maner. Araok beza nouet, e krogas er c'houlouenn venniget hag e c'houlennas pardon digant an holl, hag o lavaret e *Gredo*, e tisklerias en dije skuilhet e c'hwad evit difenn peb artikl anezan. Respont a reas e-unan d'an holl bedennou epad m'edo an Tad Maner o rei d'ezan an Nouenn. Chom a reas c'hoaz unek dervez e buhez hag e tremenas an derveziou-ze o pedi, o tiskleria e garantez da Zone, o selaou pennadou-lenn pe ar c'hantikou war Basion Hor Zalver. Mervel, a eure d'an 23 a vezeven, kennerzet gant an Tad Maner. Epad 18 vloaz en doa labourer er misionou. E gorf a voe beziet e Lannion, met e galon a jomas e Plomeur-Bodou.

E fin ar bloaz 1674 an Tad Maner a zistroas da Gerahez gant 25 misioner, en o zouez eur prezezer dispar, an aotrou Falchier, person Kleden-Poher. An dud a ziredas nivrus da glevet ar prezegennou, hag eur c'halz a goveseas holl bec'hejou o buhez.

Evit dougenn an dud da lakaat o fizians er Werc'hez, an Tad Maner a zavas eur Vreuriezh evit ar wazed, eur Vreuriezh dindan skoazell ar Werc'hez. Ar Vreuriezh-ze a badas betek an Dispac'h bras (1789) hag a reas kalz vad e Kerahez.

Y. U.

An Aotrou Gwesbriant Eskob Burlington 1816-1899

Ar pennad-man a zo bet tennet gant an dimezell de Boisanger eus Buhez an A. Gwesbriant skrivet gant an Tad Kerlidou, eur misioner hag a zo bet ganet er Roc'h, e kichenik Landerne.

Lanurvan a zo eur barrezig vihan ha kristen, harp e Landerne, anavezet mat evit he devosion da Zantez Anna ha d'ar Werc'hez hag he deus roet d'an Iliz eleiz a visionerien zantel; ar brudeta anezou eo an Aotrou Loeiz Gwesbriant (1) a deuas er bed, e Kerzaoulas d'ar 4 a viz eost 1816.

Ez yaouank e klevas, en e galon mouez an Aotrou Doue ha pa deuas da veza brasoc'h e santas e oa galvet da vont da visioner.

Staga a reas da studia er gêr hag abenn eur pennad goude e c'houlennas mont d'ar skolach. Eno e poanias muia ma c'hellas; eur spered digor en devoa; kaset e voe ac'hano da gloerdi bras sant Sulpis, da Baris da zeski an theolojia; tri bloaz e chomas eno ha d'an 13 a viz mezeven 1840 e voe beleget gant an Aotrou 'n Eskob Rozati. Ne roas ket d'e vamm al laouenedigez d'e welet oc'h oferenna rak lavaret a eure e oferenn genta war al lestr her c'hase d'an Amerik.

Doanuis meurbet e oa stad katoliked an Amerik en amzer-ze; tenval e oa neuze amzer da zont an Iliz; brezel a veze graet d'ez; eur beleg a oa e riskl da goll e vuhez e straedou ledan kêr Boston

(1) E galleg, an hano-man a vez skrivet: *de Goësbriand*.

koulz hag er riboulou war ar maez; kristenien a vilierou, fuilhet hini aman, hini a-hont, hep beleg ebet da brederia ganto, a deve dillo da goll o feiz. En o anken, eskibien an Amerik a c'houlennas skoazell an Europ hag a glaskas beleien yaouank gouest da zont war o sikour. An Aotrou Gwesbriant a voe unan eus ar re genta a glevas ar galv-ze. Kuitaat a eure laouen Bro Goz e Dadou evit mont d'ar « *Bed Nevez* » warzu ar boan hag an dienez; gand e zeskadurez kaer en divije gellet chom er c'hèriou bras; mont a eure el lec'h m'oa tenna al labour; treuzi a eure menezioù A legha

Iliz Lanurvan

ny evit lakat e volontez vat etre daouarn an Aotrou Purcel, eskob Ohio; raktal e voe karget gantan eus parrez Louisville. An Aotrou Doue a ven-nigas e labour; keriou a voe savet tro-war-dro d'e barrez ha pa voe savet eun eskopti e Kleveland, an Aotrou Rapp, an eskob nevez, a zibabas an Tad Gwesbriant evid ober anezan e vikel vras. Ac'hano e voe hanvet da eskob e Burlington, e bro Ver-

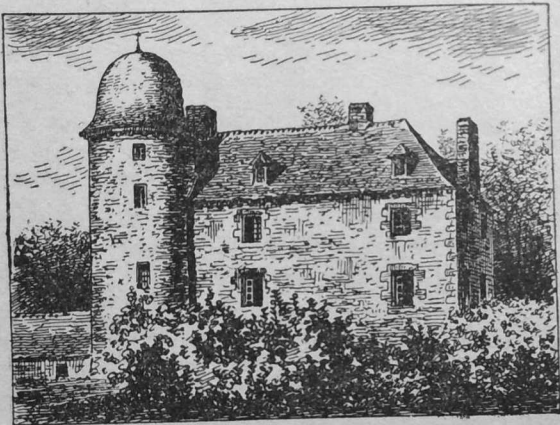

Tiez koz harp ouz pont Landerne

mont, er bloaz 1859. En eskopti-ze e oa neuze 10 iliz ha 5 beleg hepken. Ar gatoliked a oa 10.000 bennak anezo ha hep bloaz e teue re all da greski o niver eus ar C'hanada pe eus a Iwerzon. Diouz klevet an dud ne oa nemet trubuilh war drubuilh da gaout dre eno, met evid eun eskob misioner ne glaske nemet gloar Doue ha silvidigez an eneoù e oa eur frealzidigez gouzout e oa kalz vad ha kalz labour da ober dre eno. An Aotrou Gwesbriant ne fallgalonas ket eta; lakaat eure e fizians e Doue

hag e kemeras da c'her-stur hini e dud koz e Breiz : « *Deus providebit* », « *Dieu a bourveo* ».

Gwelet a reas e oa red d'ezan kaout muioc'h a veleien; evit kreski o niver ec'h en em erbedas ouz ar Werc'hez dre ar c'homzou-man a lakeas skigna dre e eskopti : « Rouanez an Ebestel, krouet hep pec'hed, pedit mestr an eost ma kaso d'comp eosterien da labourat en e bark. »

Maner Kerzaoulas e Lanurvan

Ober a eure tro Vreiz, tro ar Frans ha tro Iwerzou da glask beleien da zont davetan ha kaout a eure misionerien kalonek a boanias da ziazeza da vat an eskopti nevez; eus ar C'hanada e teuas ivez eur beleg bennak hag, en deiz a hizio, ma 'z eus 78 iliz en eskopti Burlington e c'heller lavaret ez eus ivez eur beleg dre barrez pe dost ; 59.000

katolik a zo hag evit lakat ar skolioù da vont en dro ez eus menec'h ha leanezed. Leanezed ar Brovidans o deus ouspenn kant emzivad, en eun ti eus ar re vraoa.

Etouez ar re o deus poaniet asamblez gant an Aotrou Gwesbriant e Burlington e ranker henvel an Tad Rapp, ganet e ker Arras ha kaset da visioner da Doledo, er bloaz 1840. Eno ec'h anavezaz an Aotrou Gwesbriant; labourat a raent a-zevri evit gloar Doue, tizet alies gant klenvejou eus ar re wasa ; pa voe hanvet an Aotrou Ropp da eskob e lakeas e vignon da renner war e gloerdi, er c'hloerdi dister savet en eur c'hraouzaout.

Chapel I. V. Trevarn, e kichenik Kerzaoulas

E nebeud bloaveziou e kreskas niver ar veleien hag an ilizou hag an Aotrou Gwesbriant a deuas da veza vikel vras an Aotrou Rapp betek ma voe hanvet e-unan da eskob.

E 1870 e oa dishenvel an traou ; daoust d'e zantelez, an Aotrou Rapp a voe dispennet e vrud d'ezan gand an teodou fall ; kuitaat a eure e eskopti, glac'haret holl, hag e teuas da jom da Vurlington, gand e gamarad koz, hag eno e labouras, evel eur misioner santel, betek e varo a zigouezas er bloaz 1877.

Petra bennak m'en devoa eleiz a gargou, an Ao-

Skoued an Aotrou Gwesbriant hag o c'hêr goz, maner ar Wazglas, e Plouezoc'h.

trou Gwesbriant en deus labouret gand e spered ; savet en deus leoriou kaer ha troet e saozneg meur a hini evel : « Prederennou evid ar Veleien », « Leor Beleien an Amerik », « Istor Katolik ar

Vermont » hag an talvoudusa anezo holl : « Ar Christ war an Aoter ».

An Aotrou Gwesbriant n'en devoa nemet seiz vloaz ha tregont pa voe hanvet da eskob ha c'hoaz ne zouge ket e oad. Eun dervez, eun den, eus ar C'hanada, a lavaras d'ezan : « Gwall yaouank oc'h, Aotrou, da veza eskob ! » hag o veza ma vele ne rae an Aotrou Gwesbriant nemet mousc'hoarzin, hep ranna ger, e lavaras : « Met, koz a-walc'h oc'h, evelato, war a welan, evit gouzout ar pezh a rankit da ober ! »

Er bloavezh 1890 e voe graet goueliou bras e Burlington, en enor da 50^{vet} bloaz belegiaj an Aotrou Gwesbriant ; eskibien, beleien ha kristenien eleiz a deuas da ginnig d'ezan o gwella gourc'hemen-nou ; kals profou a voe roet d'ezan ; e veleien a baeas d'ezan eur gammell arc'hant, mein prisius outi. Eur glozenn-arc'hant da virout ar Zakramant ha bet kinniget d'ezan ivez, en deiz-ze, gand unan bennak a roas da iliz Lanurvan, « iliz e vadiziant ». An tenzor-ze a virer atao e Lanurvan.

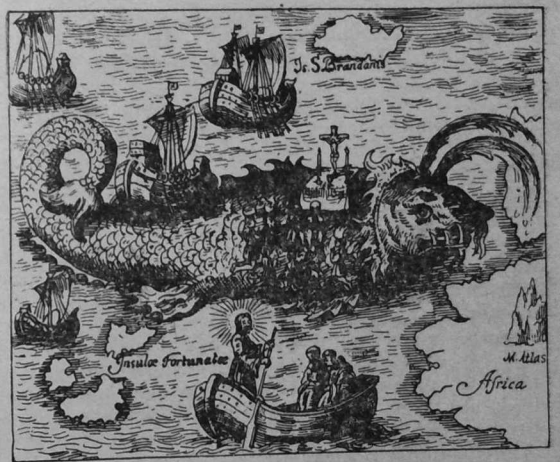
An amzer a gerzas hag ar gozni a deuas ; an Aotrou Gwesbriant a rankas kemeret an Aotrou Michaud, eus a Vurlington, d'e zikour, en e garg ; seder e oa c'hoaz evelato, rak mont a c'hellas da bardona, da Jerusalem, er bloaz 1893 hg e kanas an oferenn er chapel a zo bet savet war al lec'h m'edo ti santez Anna ha sant Joakim gwechall ; eno e pedas c'houek evid e eskopti ; skignet en deus etouez e gristenien an devosion da zantez Anna, mamm goz ar Vretaned. Chapel Santez Anna a voe benniget gantan d'an 20 a viz gouere 1893 ; Breuriez santez Anna a voe savet ivez evid enori Mamm ar Werc'hez, enoret, a beb amzer, er vro-ze.

En hevelep bloavezh an Aotrou Gwesbriant a yeas da Rom da welout Hon Tad Santel ar Pab

a roas d'ezan eur mell eus ereou sant Per. Evit digemeret ar releg-ze e voe graet goueliou kaer e Burlington, kêr-benn an eskopti, d'ar 5 a viz eost 1894 : pevar arc'heskob, eiz eskob hag eun niver bras a dud a deuas eus a bep lec'h, da enori ar mell prisius. Ereou sant Per a zo eur skeudenn eus an unvaniez a zo en iliz katolik ha romen. Krog e oa an Aotrou 'n Eskob en e bevar ugent vloaz, met daoust da-ze e oa krenv en e gorf ha seder en e ene, evel eur gwir vreizad. D'ar 25 a viz du 1894, e renas c'hoaz eur gouel kaer e New-York, en enor da Jann d'Arc ; kana a eure an oferenn-bred ha goude lein e pignas er gador da ober eur brezegenn.

Kendelec'her a eure c'hoaz gand e labour epad pemp bloaz all ha d'an 3 a viz du 1899, e varvas, en e eskopti. Bras e voe an diouer anezan hag ar re o deus e anavezet a lavar o deus anavezet eur zant. E hano a zo beo atao en Amerik, el lec'h m'en deus graet kement a vad ; ni, Breiziz, arabad eo d'eomp hen ankounac'haat ken nebeud ha trugarekaat a dleomp Doue en deus laket bleunv ker kaer da ziouan war douar benniget hor Breiz.

Troet gant Tintin Anna.

Balum sant Brendan hervez eur skeudenn goz

Oferenn Sant Brendan

Ar skeudenn a welit e penn-an-nec'h ar bajennman a zo bet tennet diwar eun all kosoc'h bet engravet er bloaz 1621 ; diskouez a raer enni d'eompunan eus an traou sebezusa a en em gavas gand ar manac'h Brendan, (hanvet c'hoaz Brevalar hag a zo enoret evel patron e Lok-Bre, e kichen Lesneven hag en devoa chapelioù e Plouenan hag e Botsorhel), pa redas ar mor bras, wardro ar bloaz 550, evit dizelei broiou nevez da c'hellout prezeg enno relijion Hor Zalver Jezuz-Krist. Sant Malo e

ziskib ha c'houezek manac'h all a oa gantan ha teir hag, graet gand aozilh ha krec'hin ejenned gwriet mat ha goloet gand eur gwiskad koltar hag amann, o douge.

Diouz ar skridou a zo chomet ganeomp war o baleadennoù sebezus e weler e rankont beza bet diskennet, da genta, e enezennou Asor pe e Kanari, a lezhanvet gwechall enezennou an eurusted ; d'ar zul warlerc'h, hag a oa sul Fask, sant Brendan, o welet e oa eun enezenn distag diouz ar re all, a vennas diskenn enni da lavarout an oferenn ; kaer meurbed e voe an oferenn-ze kanet gand ar venec'h hag ar vortoloded. Goudeze ec'h en em lakejed da c'houeza tan da aoza al lein-Bask, met kerkent an enezenn a grenas, a finvas hag a ziskennas ken dillo er mor ma o devoe bec'h ar gristenien geiz o c'hellout pignat en o bagou: war gein eur balum (baleine) eo en devoa sant Brendan kanet oferenn-bred ar zul Fask !

Diwezatoc'h e klever hano c'hoaz eus ar balum pe gentoc'h eus ar « *jaconius* » evel m'her galv ar skrivagner koz, met en taol-man n'en em ziskouez nemed evit magañ gand e gig ar rederien vor n'o devoa mui eur c'hriñsenn da zebri hag a varve gand an naoun.

Sant Brendan hag e venec'h a dizas, da gredi eo, ar C'hanada, rak en em gaout a rejont e aber eur ster vras, hag a dlee beza ster sant Lorans. E buhez sant Brendan ez eus traou estlammus ha traou gwirion; gand ar re-man hepken ez eus a-walc'h evit gellout lavaret eo sant Brendan kaera skouer ha kaera patron a c'hellfed rei da vortoloded Breiz.

G. P.

Miser

Gwechall ez oa eun houarner kezeg, e hano Miser. E unan edo o chom gant e gi bihan, hanvet Dienez. Miser a oa ker paour, ma ne oa mui den da werza d'ezan, nemet paea a raje dioustu, ha n'en doa mui eur gwenneg war e hano.

Eun deiz, an Aotrou Doue ha Sant Per oc'h ober tro ar bed, a dremenas dirak ar c'hovel. Stumm ar baourentez a oa warno o daou, hag an Aotrou Doue a oa war gein eun azen, nevez kollet gantan unan eus e hern. « Hag houarna a rafec'h va azen? » eme an Aotrou Doue. — « Ya vat, » eme Viser. N'en doa mui an distera tamm houarn en e c'hovel, Petra a reas? Eur blouk arc'hant en doa hag a oa brazik; hag hen lakaat ar blouk war an anneo, ha dao warnan mar gouie. « Petra a rez gant an arc'hant-se? » eme an Aotrou Doue. — « Eun houarn d'hoc'h azen, zur, » eme Viser. Hag hen lakaat eun houarn arc'hant da azen an Aotrou Doue. « Pegement a vankan d'id, » eme an Aotrou Doue. — « Oh, netra an holl, eme Viser; rak, dious a welan n'eo ket hirroc'h ar peuri ganeoc'h eget ganen va unan. » — Mat, pa ne c'hoantaez ket arc'hant, me a roi d'id tri zra: gra mat da zonz, ha goulenn ar pez a giri. » Sant Per a lavare d'ezan e pleg e skouarn : « Goulenn ar Baradoz. » — Amzer zo, eme ar bôtr ar c'hovell; me a c'houlenn n'hellou netra a gement a ielo em yalc'h-butum dont er maes anez va aotre-me. » — « Evel-se bezet graet, eme an Aotrou Doue; ha da eil goulenn? » — « Goulenn ar Baradoz a lavare sant Per goustadik. — « Ro peoc'h d'am penn, koz rambreer; amzer avoalc'h am eus. Me c'houlenn n'hellou hini a gement a azezo em c'hador sevel ken n'am bezo hel lavaret d'ezan. » — « Evel-se bezet graet, eme an Aotrou Doue. Taol evez breman; n'ec'h eus mui nemet eur goulenn da ober; gra mat da zibab. » — « Goulenn ar Baradoz » eme zant Per. — « Serr da glapez, diot koz, eme ar marichal. Pa vezin maro, ne ran fors e pelec'h e vezin lakaet. Me a c'houlenn n'hellou hini a gement a bigno em gwezen graon diskenn ac'hano ken n'hel lavarin d'ezan. » — « Evel-se bezet graet » eme an Aotrou Doue. Hag hen pignat war

gein e azen, ha mont en e hent, Sant Per war droad en gichen.

**

Gant kement-se holl, yalc'h Miser a oa ken tano hag araok: ne zebre ket atao leiz e gof, hag ar paourkeas ki Dienez a oa treud evel eun tach. « Ah! emezan aliez outan e unan, pegen diot oun-me bet pa n'em eus goulennet madou ! Kerkent all ec'h en em rofen d'an diaoul.

Eun devez, dious ar pardaez, edo o klemm gwasoc'h eged biskoaz, pa welas eun aotrou o tont en e c'hovell. « P'eo gwir, emezan, e fell d'id gwerza da ene, gra marc'had ganen-me, ha me a roi d'id priz mat evitan : aour hag arc'hant ar pez a giri. » — « Mat, eme Vizer ; ped vloas a roes d'in ? » — « Ugent vloaz ? Mat ; graet ar stal. »

Miser hen devez digant Paolik aour hag arc'hant ar pez a gare, he beva a rae dizoursi kaer. Hogen ugent vloas a dremen buhan pa ne vezer ket inouet ha pa vez atao c'houezet ar yalc'h. Tremenet an ugent vloas, Paol gornek a deuas da gerc'hat Miser. « Ya, ya, eme Viser, mont a ran dioc'htu; gortoz hebken ma 'z an d'en em voalc'hi ha d'en em ficha eun tammig; n'oun ket kempenn avoalc'h evit mont da heul eun aotrou evel-dot-te. Azez er gador-ze da c'hedal; ne vezin ket pell. » Ha Paolik da azeza e kador Miser. Heman ne oe ket pell oc'h en em gempenn. « Allo, dont a rez ? » emezan. Paolik, stad ennan dre m'en doa paket ar paotr fin, a glaskas sevel en e zav. Siouas! ar gador a deue gantan, egis pa vije bet stag ous e ziadre: « Ac'hanta, deus ta; d'ober petra e chomes aze? » — « N'hellan ket dibrada ac'hale, » eme Baolik. — « Mat, pet vloas a roi d'in c'hoas, ha me 'z laosko da vont kuit? » — « Ugent vloas all. » Ha Paolik kuit mar gouie.

Ugent vloas a dremen buhan, pa ne vezer ket inouet ha pa vez atao c'houezet ar yalc'h. Pa voe tremenet an ugent vloas, setu va Faolik en dro, ha tri diaoul all gantan: « Ya, ya, eme Viser, mont a ran; gortoz ma 'z an da ober eun tammig kempenna. Ma c'hoantaz dibri kraon d'am gedal, aze er wezenn ez eus hag a zo dare: biskoas n'ec'h eus tanveet ar seurt-se. » Ha Paolik gant e dri lakez er wezenn. Miser ne voe ket pell. « Ahanta, emezan, ha gwelet ec'h eus

gwelloc'h biskoas? Deomp breman. Allo, deus ta buhan. Da ober petra e chomez aze? N'eo ket leun da gof? Laosk unan bennak war da lerc'h. » Paolik a c'hope hag a yude: « Laosk ac'hanomp da vont kuit, ha me a roi d'id ugent vloas all, hag ar pez a giri a arc'hant. » Miser o laoskas da vont kuit, hag ez ejont lostok evel al louarn bet paket gant eur yar.

Hogen ugent vloas a dremen buhan, pa ne vezer ket inouet ha pa vez atao c'houezet ar yalc'h. En dro-man Pluton, mestr an diaoulou, a deuas da gerc'hat Miser, ha war e lerc'h holl diaoulou an infern. » Prest oun, eme Viser. Sell ta, me 'm eus klevet e helles mont ker bihan ha ma kerez; daoust ha gwir a leverer? Ha mont a c'hellfes, te ha da holl diaoulou, e korf eur verienenn? » — « Ya aval, » eme Bluton. Kerkent e lec'h an diaoul bras hag a vevelien, e voe gwelet eur verienenn. Miser ha lakas en e yalc'h butun, hag he lakas war an anne: ha dao, ha dao, ken na vo skuiz ha gleb-teil o c'houezi. Hag an abadenn-ze a veze beimdeiz c'houlou.

Diwar neuze ne voe mui war an douar na brezel na breut, dre n'edo mui an diaoul o c'houeza froudennoù fall e kalon an dud. An holl a oa eürus, nemet ar varnerien hag a varve gant an naoun. Mont a rejont d'en em glemm ouz ar roue, ha goude enklask e voe gouezet edo an holl diaoulou gant Miser en e yalc'h butun. Kemennet e voe d'ezan, dindan voan da veza krouget, o lezel da vont kuit, evit miront ne varve an holl varnerien gand an naoun. Miser ne c'houlenne ket lakat e c'houzoug er groug-lasou, hag o laoskas da vont, gant ma ne deujent mui d'e glask. Heb dale e tirol-las brezel ha breut: ar varnerien a zastume arc'hant a zastumadou, hag ar roue a oa stad ennan.

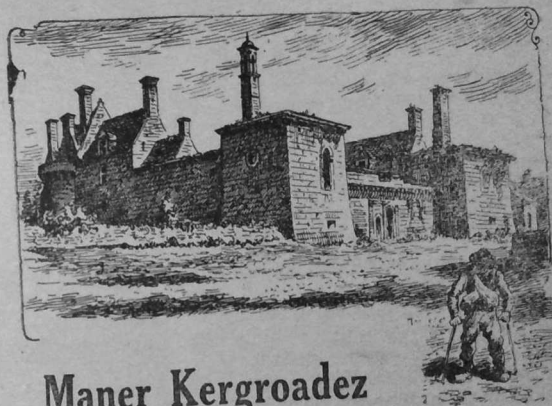
**

Eun deiz, an Ankou a deuas da gerc'hat Miser. Mont a reas bete dor ar Baradoz, ha gantan e gi Dienez. Hag hen skei war an or: Pan, Pan! Sant Per, lunedou gantan war e fri, a deuas da zigeri. « Sell, te zo aze, Miser. Allas; n'eus ket a blas evidot aman. Perak n'ec'h eus ket goulennet ar Baradoz? Hel lavaret am oa d'id. Gwas a ze evidot. » Hag e serras an nor ouz e fri, Miser a ieas da skei war dor ar

Purkator: Pan, Pan! Ar porzier a zigoras an dorikell, hag a zellas ous paperiou Miser. « Re a bec'hejou bras, ha re nebeut a bec'hejou bihan evit chom aman, emezan; kea larkoc'h da glask lojeiz. » Hag e serras an or. Digemeret fall e toull dor ar Baradoz hag e toull dor ar Purkator, Miser a ieas da velout ha gwelloc'h digemer en dije en ifern. Ar porzier, dal m'her gwelas, a brennas an or hag ha harpas starta ma helle: « Kea pell ac'hale, Miser, emezan Biken ne vezi digemeret aman; re vrao ac'h eus graet deomp p'edomp en da yalc'h butun. »

Red voe da Viser distrei war an douar. Eno eo chomet abaoe. Gwelet e vez aliez o vont dre an henchou, war bouez e vaz, gwisket a druilhou, hag e gi Dienez en e gichen.

Renket gant Yann Kostarreun.

Maner Kergroadez

Goude Kastell Keryann n'eus kastell ebet e Bro-Leon par da hini Kergroadez, e parrez Brelez, a zo nevez bet renket gand ar C'houarnamant etouez traou talvoudeka ar vro hag e vezo graet eta hivi-ziken ar pezh a zo red evit e virout en e gaer.

An hano a Gergroadez a zo eun hano hag a zo anavezet a-bell 'zo e Goueled-Leon. E bered Plourin, e weler c'hoaz, daoust pegen torret eo bet d'an Dispac'h, bez eur marc'heg, Roparz Kergroadez, hag hini e wreg, Benona Carn, a veve wardro ar bloaz 1390; an tiegez-se a vevas hag a roas ser-vicherien vat da Vreiz betek an XVIIIme kantved. Goude brezelioù ar Re Unanet, Fransez Kergroadez, savet c'hoant gantan da gemerout skouer war Louis Barbier, aotrou Keryann, a zavas eur maner nevez, etre ar bloaz 1595 hag ar bloaz 1613, eur maner karre, gand eun tour e pep korn. Daoust

ma ne oa ket a zouveziou en dro d'ezan, evel e Keryann, e c'helled en em zifenn ennan brao bras a eneb ar Zaozon a glaske a-wechou ober o diskenn war hon aochou, koulz hag a-eneb al laeron a rede ar vro, en amzer-ze.

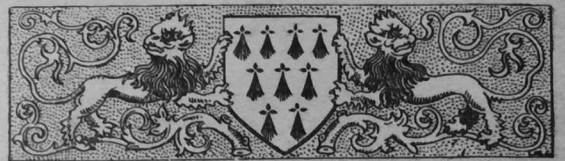
Diou verc'h a zougas da ziweza an hano a Gergroadez ; unan anezo a zimezas da varkiz Kerouartz hag eben da varkiz Roquelaure ; goude prosezou hir ar maner a jomas gand an Aotrou Roquelaure hag abaoe, e lec'h e henvel maner Kergroadez e vez hanvet a-wechou maner Roquelaure.

Markiz Roquelaure a voe dibennet epad an Dispac'h ; e vaner a voe kemeret gand ar C'houarnant ha graet eun hospital anezan evid ar zoudarded a oa o c'hamp e kichenik Lanveneg, war zouar Lanriouare ha Milizac.

Dilezet ha disto, Kergroadez a voe gwerzet gand an diweza tudhentil a zougas an hano a Roquelaure d'an A. Mevel, noter e Lokournan, ha breman eo perc'hennet, dre zimezi, gand an A. Julian Chevillotte en deus e doet hag e renket a-nevez er bloaz 1912. Er miziou tremen, siouaz, an A. Chevillotte en deus kollet ar Vretonnez vat ma 'z oa e bried hon devoa gwelet leun a yec'hed, e *Bleun-Brug* Gwengamp eun nebeud sizuniou araok. Fizians hon eus, daoust d'ar groaz-ze, e chomo e hano hag hini e vugale stag epad pell hag hir amzer ouz ar maner koz en deus gouezet kempenn ker kaer da c'houatori e diegez.

Pa vezo peurrenket ar pondalez a zo a-zioc'h an nor-borz ha laket eun doenn vegok war dour ar chapel ha war dour ar paperiou koz, Kergroadez a vezo ker kaer ha ma oa e bloaveziou kenta ar XVII^{vet} kantved hag an dremenjidi a jomo sebezet o kaout eun dra ker kaer en eul lec'h ken distro.

G. P.

AL LIGNEZ VEUR

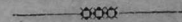
D'an Otrou Yann-Vari Perrot, person Skrignag, er 14 a viz kerdu 1930.

Ar wazienn a red e kreiz an douaro,
Gwech kuzet a-zindan ha gwech all war c'horre ;
Pa sko an heol re domm, 'chom dindan an ero ;
Met pa dec'h ar sec'hor, e tiñluk adarre.

Gwech e tarz en arvor, tost da dréz an ôcho ;
Gwechall, kreiz an argoad, en draouienn, er mene ;
He nerz a gresk bemeiz, rak ni he gwel hirto
E kant lec'h o strinka d'an hevelep mare.

Mammenn sakr an dour-red a zalc'h beo en hon c'hreiz
Gwrizienn ar garantez e kenver an Tado,
Tra m'hon do beleien, en hon zouez c'houi redo ;
Tra m'hon do Personed 'vel Guillou, 'vel Henny,
Vel Perrot ; — al Lignez gantan 'vo ket divi ! —
Tra 'pado Lignez veur Personed « Feiz-ha-Breiz ».

E. AR MOAL.

PEMOC'H BRAS HELLEZ

Heñchou Breiz, gwechall, a oa eun danjer mont drezo. Treuzi a raent lanneier diskurlu, hep ti ebet, koajou hag e oa aes d'al laeron en em guzat enno, traoniennou doun, brouskoajou ha reier, a bep tu d'ezo, e c'helle an ailhoned en em zila en o zouez da lammat war gar eur marc'hadour bennak a welent o pignat gand ar c'hrec'h.

An henchou-ze, en deiz a hizio, a zo dilezet dre ma oa re vras o saoiou, met an dud a zo o chom en o c'hichen n'o deus ket ankounac'haet an torfejou a zigoueze e koad Malaunay, etre Gwengamp ha Kastell-Audren, e pont Sant-Hubert, etre Montroulez ha Lannveur, e Toull-ar-Barac'hou, etre Montroulez ha Keraëz, e Kelern, e Koad-Toull-

Zac'h, etre Montroulez ha Sant-Thegonneg, e Toull-ar-C'hrogou, etre Lannbaol ha Landivisiau, er Vaden, etre Montroulez ha Kastell-Paol, e koad Sant-Gweltas, etre Kastellin ha Lokronan, hep konta an daou lec'h brudet falla, Leo-Draez Treger, etre Sant-Efflam ha Lok-Mikael ha Leo-Draez Kerne, etre Plomodiern ha Telgruc, war aochou Sant-Vic. En daou lec'h-se, goude ma veze lazat an dud e vezent douaret en traez hag ar mor, o vont hag o tont a beurguze an torfed : « N'eus bered ebet renket kaeroc'h eget va hini ! » a lavare mestr eun toullad laeron a « laboure » etre chapel Sant-Efflam hag hini Lancarre.

An holl laeron, evelato, ne oant ket lazerien tud ; darn anezo a laere o nesa, hep re en holl a fallagriez, o c'hoari troiou kamm d'ezo ; daou laer evelse a oa e bro Dreger : paotr Koadalan hag ar Bilz, daou baotr fin ha n'o devoa ket o far er vro. Eun dervez ec'h en em gavjont an eil gand egile e foar Sant Mikael ; meur a vezvier ha meur a varc'hadour dievez a oa bet flemmet ganto ; n'o devoa ket graet eun dervez re fall hag edont o tizrei d'ar gêr, laouen, ha leunet o ilc'hier ganto. En eur vale, e lavarent an eil d'egile, an troiou kamm o devoa c'hoariet en o buhez, ha bep wech m'en em gavent gand eur chapel bod-ilio bennak e choment a-zav da ober eun diskuiz ha da eva eur banne. Kerkent ha m'en deveze unan anezo kontet eun taol fin, egile a gave an tu da gonta eun taol bennak all finoc'h c'hoaz ; deuet e oant da gaout eur stlabez-gwarizi an eil ouz egile :

— Brao bras e komzes, va mignon, a lavaras Paotr Koadalan, met n'eo ket a-walc'h konta taoliou kaer, red eo, dreist holl, beza gouest da zont a-benn anezo ; gwelet a res an aochaer-ze, eus a Lok-Kireg, a zo o tont d'ar ger, eus an aod, gand e gar, daou ejen starnet outan ; mat, lakomp eur

glaoustre, mar keres, em bezo laeret e zaou loen digantan a-raok eur c'hard eur aman ha ne vezin ket nec'het c'hoaz.

— : Gra da daol ! eme Vilz, ma vezo gwelet pebez pabor out.

Ha setu i da vale dillooc'h eget paotr ar c'har evit mont en e raok ; pa ne c'helle ket ken an aochaer e welet Paotr Koadalan a dennas unan eus e voutou ler hag hel lezas war an hent ; kenderc'hel a eure da vale ha tri c'hant metr pelloc'h e lezas e eil botez war an hent.

O tremen dirak ar votez kenta paotr Lok-Kireg

An daou laer war c'hed

a lavaras : « Sell 'ta, setu aze eur votez avat ha n'he deus ket a zoare da veza re fall ; met, petra 'rin gand eur votez hepken ? ne dalv ket ar boan he dastum ! » Hag e kendalc'has gand e hent ; p'en em gavas gand an eil botez e savas keuz gantan da veza lezet he farez e llec'h ma oa : « Feiz ! avat, emezan, mont a rankan d'he c'herc'hat ; epad an amzer-ze va ejenned a c'hello diskuiza ! » Hag hen,

war e giz ; met, a vec'h m'en devoa digorn-troiet ma lamme Paotr Koadalan eus ar brouskoad m'oa en em guzet ennan ; distarna a eure an ejenned d'ar red hag hen ganto d'ar c'hoad d'o c'huzat en eur c'hraou dindan zouar hag e oa an alc'houez anezan gantan en e c'hodell :

— N'eo ket diaesoc'h eget evelse, emezan da Vilz, Iorc'h ennan ; setu aze eun taol kaer ha ne vijes ket bet deuet a-benn anezan.

— : Ha perak ? eme Vilzig oc'h heja e ziouskoaz. Laeret ez peus an daou ejen met koll'az peus raket da voutou ha breman e vezo red d'it bale diarc'hen ken na 'z pezo kavet an tu da laerez eur re all da gere Lanveur. An taol a rin-me a vezo kaeroc'h c'hoaz eget da hini. Anaout a res maner Hellez (1) hag an aotrou a zo o chom ennan ; gwe-lout a ri hep dale, penaos her flemmin ; o larda eur penmoch ema abenn goueliou Nedeleg. Mat, n'em eus ket aoun o lavarout d'it, laerez a rin e bemoch d'ezan ha dilhad nevez flamm am bezo c'hoaz digantan e lec'h ar re a zougan ha n'int mat da netra ebet ken nemet da lakat e sac'h ar pilhaouaer.

— Kredi a rin an dra-ze, eme Baotr Koadalan, pa 'm bezo her gwelet !

— : Mat va mignon, deus, en noz a zeu da rei an dourn d'in hag her gweli ; n'az pezo ket a geuz rak ranna a raimp, dre an hanter, ar pemoch a laerimp hag a dle beza koulz da c'houzout ha ma 'z eo da welout. Graet eo ar marc'had ?

— : Ya ! ya ! eme baotr Koadalan, graet eo. Mont a rejont da ziskuiza eur pennad da ostaleri Pont-Menou a anavezent mat hag ec'h en em gavjont o daou, wardro hanter noz dirak maner

(1) Hellez a deu eus an daou c'her *Hen* da lavarout eo *koz, hen, henoc'h, hena* ha *lez* = cour, e galleg.

koz Hellez kousket dindan e doennou uhel kuzet e tenvalijenn an noz.

Dor ar porz a oa prenet ; Bilzig hag a anaveze an doareou a lammas dreist ar voger hag a zigo-

An daou laer oc'h en em gaout e Hellez

ras, heb ober trouz, an nor vihan. Ar c'hi, strobilnet gantan, a jomas sioul ha ne reas ket eun hardenn. En em rinkla a eurent neuze o daou, e gamarad hag hen, er c'hraou ; stanka a rejont e c'henou d'ar penmoc'h da virout outan da wic'hal, ha goude beza her gwintet en eur garrigell ez ejont ac'hano gantan. Pa voent digouezet war an hent bras, Bilz a lavaras d'e gamarad mont atao e-unan betek ar gêr ma vezent alies a enni da lavarout eo

fourn an Hospital e Plestin. Dizrei a eure neuze d'ar c'hraou goulo ; tenna a eure an truilhou a oa gantan war e gein ; o c'huzat a eure en teil hag ec'h en em guzas er c'holo da virout ouz ar riu da gregi re en holl emnan ha da c'hedal an deiz.

Kerkent ha kan ar c'hilhog, aotrou Hellez a deuas, evel en derveziou all, da welout al loen a vage gant kement a breder ; tost e voe d'ezan koueza war e benn a-drenv pa welas eun den, en noaz dibitailh gourvezet etouez ar c'holo :

— Malloz ruz ! emezan ; oc'h ober petra an diaoul emañ te aze ?

Ha va fenmoc'h, e pelec'h eo aet ?

Petra zinifi traou evelhen ?

— : Me, aotrou, eo ho penmoc'h, eme Vilz, ken doujus ha tra.

— : Te, va fenmoc'h ? Pe seurt istor a zibunes d'in aze ? Va fenmoc'h a oa eul loen ha te, evelato, daoust ma n'out ket gwall gaer da welout a zo eur c'hristen badezet.

— : A ! siouaz, Aotrou, me a zo en em gavet a bep seurt ganen. An Aotrou Doue en deus va c'has-tizet ; dizoare oun bet e kenver va mamm ; he lezanvet em eus penn rous, eun dervez m'he devoa nac'het rei arc'hant d'in da vont da eva ; kemerout a ris arc'hant evelato, hep gouzout d'ez ; mont a ris d'an ostaleri ; ober a ris eur c'hovad hag en eur zont d'ar gêr e kouezis, e foz an hent hag antronoz pa zihunis e oan troet e penmoc'h ; eur c'houer o tont ebiou am c'havas hag am gwerzas d'eoc'h, Aotrou. Va maga mat ho peus graet hag evelato ne oan ket eurus hag estlammet e oan o sonjal en dervez m'ho pije graet gwadegennou ha silzig ganen. Doue en deus gwelet pegement a geuz am oa d'am fec'hed ha va zroet en deus a-nevez e den. Mont a ran breman da gaout va mamm da Dreduder ha da c'houleñ pardon diganti ;

ar rest eus va buhez, a c'hellit kredi, a dremenin oc'h ober pinienn ha morse ne c'hellin ober re da drugarekaat an Aotrou Doue da veza teurvezet va fardoni evel m'en deus graet.

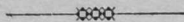
Aotrou Hellez a jome a-ban da zelaou prezegenn Bilzig ha gounezet gand e gomzou flour e lavaras :

— Da gontadenn a zo eur gontadenn sebezus ! Daoust d'ar pezh em eus paeet ennout ha daoust d'ar pezh am eus dispignet ganez ouz da vaga oun laouen e vije digouezet eun hevelep tra em zi. Rak-se, dizro d'ez kêr, laouena da vamm ha ra deuo ar vugale ha n'o deus ket a zoujans a-walc'h evid o zud da bleustri war ar pezh a zo bet en em gavet ganez. N'out ket gouest da vont evelse ac'han ; mont a ran da ger'hat d'it eur roched hag eur re zilhad koz am eus em c'hampr ; da c'headal kerz atao d'en em walc'hi d'ar feunteun !

Eun hanter eur goudeze, an ailhon fall a de-c'he diouz ar maner. Gwisket mat, gand eun dournad realed en e zourn roet d'ezan war marc'had an dilhad gand an aotrou da ober e hent.

Antronoz edo fest an ouc'h gantan hag aotrou Hellez, na petra 'ta eo a bae al lein ; Bilzig a lake ar re a oa ouz e daol da c'hoarzin leiz o c'hof o konta d'ezo penaos e oa deuet a-benn eus e daol ha Paotr Koadalan e-unan a ranke anzav ne oa laer ebet er vro ker fin ha Bilzig.

G. P.

KELEIER AR MIZ

An XXXI^{vet} Kendalc'h a ra ar bed-holl en enor d'ar Zakramant.

Er bloaz a zeu e tiredo da Zublin, kêr-benn Iwerzon (*Ireland*, e saozneg) tud eus pevar c'horn ar bed da gemeret perz er gouelioù d'ius a vezo graet eno en enor d'ar Zakramant. meulet ra vezo, eus an 22 d'ar 26 a viz mezeven.

War *Ave Maria* miz kerzu 1930, p. 790, e lennomp e tle ar c'hardinal Hlond, arc'heskob bras ar Pologn, en em gaout e Dublin a-benn ar gouelioù-ze : « Karout a rafen kalz gwelet Iwerzon, eme ar c'hardinal, rak kals henvedigez a zo etre ho Pro hag ar Pologn; hor broioù o deus gouzanvet en hevelep amzer ha c'hoarezed int bet en drubuilh.

Ar Polonad hag an Iwerzoniad o deus ranket tec'het eus o bro etrezek broioù ar c'huz-heol, war an hevelep digarez; n'oant ket evit gounit o bara en o bro. Evid an diou bobl stourm evit miret o Feiz a oa stourm evit difenn o broadelezh, rak o diou o devoa c'hoant da virout o broadelezh ha da virout o broadelezh katolik; e istor o relijion koulz hag e istor o bro ez eus eleiz a bajennoù hag a zo henvel mat. »

Ma 'z eus henvedigez ha kerentiaez — hag ez eus, — etre ar Pologn hag Iwerzon, etre hor Breiz-ni hag enezenn ar zent, perlezenn ar broioù keltiek ez eus dek gwech muioc'h c'hoaz a henvedigez hag a gerentiaez.

Iwerzoniz a gomz evel domp-ni eur yez keltiek; gwasket eo bet an iwerzoneg epad ar c'hantvejou tremenet gand ar saozneg evel m'eo bet gwasket hor brezoneg-ni gand ar galleg, met e Iwerzon koulz hag e Breiz e wella an traoù da vont.

Iwerzoniz a zo kristenien eus an dibab; o bro eo bro ar Zent koz o deus laket sklerder ar feiz da bara war aochou an Arvor; n'eus ket a ziou bobl war an douar gouestoc'h d'en em glevet eget pobl Breiz ha pobl Iwer-

zon ha setu perak, fizians hon eus, e vezo eleiz a Vretoned hag a dreuzo ar mor, er bloaz a zeu evit mont da welet o breudeur tramor!

Ar *Bleun-Brug* goude beza en em glevet gand ar c'hevredigeziou breizek all a boanio da renka pep tra evid ar gwella.

Ar wech kenta eo d'eomp da welet kendalc'h bras ar Zakramant graet en hor broiou keltiek ha marteze ne vezo ket adwelet ken eun hevelep nevezenti-se en tregoni vloaz kenta-man!

Arabad eo eta d'eomp hel lezel da dremen hep kemet perz ennan: eur pec'hed e vefe! ha setu perak e lakimp eur ger bennak aman bep miz hiviziken, diwarbnn ar goueliou dispar-ze.

Oberou an A. Gwilhou

Setu aman anoiou rak-prenerien miz genver:

An A. Joseph Mescam, Serignac	1
An A. Paul Jezequel, Serignac	1
An A. Sezni ar Gall, Kerlaz	1
An A. Y. Uguen, Plougastel	24
An A. Lec, Cléden-Poher	2
An A. Cuillandre, Cléden-Pdher	1
An A. Louis ar Guennec, Kemper	2
An A. J. Laot, Melgven	6
An A. Gaonac'h, Pouldreuzic	1

Leoriou rakprenet betek-hen : 39

$$602 + 39 = 641$$

Daoust hag en tu all du c'halloud ar Vretoned eo tizout ar mil?

Gwelet e vezo.

Ra gendalc'ho mignoned an A. Gwilhou ha mignoned ar brezoneg da gas o ano da *Rener* « Feiz ha Breiz », *Serignac*, kenta ma c'hellint.

Kroaz enor an A. Duparc

Ar C'houarnamant a zo o paouez rei ar groaz enor d'an A. Duparc, eskob Kemper ha Leon « evid al labour vat en deus graet er vro, evel beleg, abaoe daou vloaz hag hanter kant ».

An holl Vretoned a vezo lorc'h enno o klevet ar c'helouze hag a bedo evit ma chomo pell hag hir amzer c'hoaz an eskob breizal hag helavar-ze war gador sant Kaourintin.

Emgleo sant Iltud

Izili Emgleo sant Iltud a zo o bodadeg e Brest d'ar zadorn 14 a viz c'houevrer da 2 eur e Keriltud, 11, rue Algésiras.

Lein a c'hello beza aozet a-benn kreisteiz, evid eiz lur dre benn, d'ar re a garo, e ti Leanezed an Adorasion, 77, rue de la Vierge, gant ma kasint eur ger d'an A. Paul Raoul, 11, rue Algésiras, Brest, abenn an 12 a viz c'houevrer, da ziwezata.

Bleun-Brug 1931

XXIe Kendalc'h ar Bleun-Brug a vezo graet er bloaz-man e Henbont, e Bro-Wened, e miz gwengolo a zeu.

Er miz a zeu e roimp aman reolenn ar goueliou kaer-ze.

II. — Petra eo sola tra a zo en ti ?

DIVINADENNOU

- I. — Divin d'in-me divinadenn
Me 'm eus peder dimezell wenn
Pa rafe glao kement ha mein
Ne gouesfe banne war o c'hein.
20 p. ar r. *Degaset gand eur mignon eus Kerne*
- II. — Petra eo sota tra a zo en ti?
20 p. ar r. *Degaset gand P. Pennaneac'h,
Plogonnec.*
- III. — Petra eo neta tra a zo e ti al loudourenn?
20 p. ar r. *Degaset gand M.-F. Calvez,
Wourc'h-Wenn.*
- IV. — Salligen dizalligen n'he deus na kig na kroc'hen;
Koulskoude mamm salligenn ha dizalenn he
[deus kig ha kroc'hen.
20 p. ar r. *Degaset gand Mari Cloarec, Cleder.*
- V. — Petra a ya d'ar marc'had
Ar c'hlizenn war e lagad?
20 p. ar r. *Degaset gand eur mignon eus Kerne*

*Degas responchou Genver, C'houevrer ha Meurz, da
fin miz Meurz.*

Mystère de la Bonne Rencontre

Pièce en 3 trois actes, en vers

En vente chez l'auteur :

M. l'abbé CADOUX, Recteur de Kervignac (Morbihan)
Prix : 4 francs

Pajennad Breuriez-Veur ar Brezoneg

Gwalarn niverenn 26, Genver 1931 (denneget miziek,
Rener Ropartz Hemon, koumanant-bloaz 30 lur, Boest-
post 75 Brest).

Kavet e vezô ep niverenn-man : *Darvoudou* gant Ropartz
Hemon, anezo eur sell ouz oberennou-skrid a denn da
wellaat stad ar Yez ; — *Evel ma c'hoarvez a-wechou*, eur
marvailh fantaziet-kaer gant Kenan Kongar ; — *Komz-
skeudennetez* gant Kerverziou : ar c'homzskudennetez,
eun arz nevez-c'honet, lakaet e kemm gand ar finvskeu-
dennevez ; — *Brezoneg ar Vugale*, na gav ket digemer
a-walc'h gand ar veleien hag ar vistri-skol, daoust da
c'houre'hemenn an Eskob d'ar re-man ; — *Levriou nevez*.

Kenta « darvoud », er pennad « Darvoudou », eo *Is-
tor ar Bed* Meven Mordiern. Ropartz Hemon a ro d'ezan
eur veuleudi dleet : « Gand an oberenn vras-se e c'hou-
nez ar brezoneg ar gwir da veza hañvet eur yez seven,
gouest da zisplega ar ouiziegezh, gouest da dalvezout da
gelennadurez ar bobl. »

An eil darvoud eo *Buhez hor Salver* hoc'h eus klevet
hano, — ha meulenti, — anezi en hon diweza pajennad.

An trede darvoud n'eo ket « darvoudet » c'hoaz. Eur
geriadur gallek-brezonek a zo anezan, bel lakaet war ar
stern tri bloaz a zo. Peurskrivet ar brouilhed, reizet hag
adskrivet evid eun darn vat, nemet eul lizerenn bennak
a van c'hoaz da beurober. Lizerennet danvez eur rum-
mad kenta ha dare da voula... Gwall-zivezat em eus staget
gand al labour, nemet, eur wech boule'het, ma rankan
c'houita, e teujio war va lere'h labourerien akwitoe'h da
beurgas an ero da benn. Gant-se, daoust d'ar sion a vo
ennan gant gwanted, digoun ha tuzumder-spered ar goz-
ni, e kredan erbedi en a-raok al levr nevez d'ar studie-
ren ha d'ar skrivagnerien gand ar skoazell d'o labour.

Ar pennad « Brezoneg ar Vugale » a damall o leziregezh
ouz ar Yez d'ar veleien ha d'ar vistri-kol. A drugarez
Doue, ne zellezont ket holl an tamalladur-ze. Eul lizer
hon eus digand an aotr. Caurel mestr-skol kristen, ezel
eus hor Breuriez-Veur, o tegas kelou mat eus e skol-vre-
zonek. Al levr « Marvailhou ar Vretoned », embannet gant
Gwalarn, a ro d'ezan ar gwella harp da gentelia war ar
brezoneg.

Y *Ddraig Goch*, mouez Emrenerien Gembre, niverenn Genver 1931.

Eman stad Kembre hevel ouz hini Vreiz e-kenver ar Yez hag ar Spered-bro. Eur gwall-ziouer e voe d'ez i maro an eskob Owen a ouie ar c'hembraeg hag hen harpe er skoliou. En niverenn-man a C'henver e Jannan eul *llythyr agored* pe eul « lizer digor » d'e warlerc'hiad. Heman, en e brezegenn da zigeri eur skol e Colwyn Bay, en deus diskleriet krak-ha-krenn e oa enebour touet da vuhez ar c'hembraeg. Her miga a fell d'ezan dre ar skol saoznek evel ma reer aman d'ar brezoneg dre ar skol c'hallek. A-hend-all, ar roll mennadou ha reizadurioù d'ar skoliou war ar maez embannet nevez zo dindan an hano a « Education in rural Wales » gant « Bureo an Deskadurez » ne sell ket a-walc'h ouz yez, gizioù, temz-spered, istor ha sevenadur Kembre, na kennebeut ouz buhez wirion he maezidi. Nemet meul, erbedi ha hencha eur « skol-diegezh » disliou bennak evid ar merc'hed ha kevredadou, re c'hoarioù-korf dreist-holl, evid ar baotred.

Da zifenn o yaouankiz ouz ar saoznekaat e kresk Kembreiz o c'helaouennou-bugale e kembraeg hag e reont gand eur genseurtiezh vrôadel « Urdd er mwyn Cymru » da stourm ouz ar c'hevredadou saoznek.

Breiz (Sizuniek, rener Erw. ar Moal, merer an abad Clec'h. Koadou dre Wengamp, 5 skoed ar c'houmanant-bloaz).

En niverenn diweza a Gerzu hag er genta a C'henver eur pennad mat « Betek penn an Hent » gand Erw. ar Moal (ezel hor Breuriez-Veur). Ar « penn-an-hent » aman eo ansavidigezh gwirioù hor Yez vrezonek hag hor Spered-bro e renerez an oberou hag en urziadurioù katolik, dreist-holl ar re anezo a zo savet d'ar vugale ha d'ar yaouankiz. — « Yaouankiz katolik Vreiz, eme ar Moal, eur ger goullô n'eo ken !... Her goullennan ber-ha-berr : Pelec'h eman ar skoliou hag e ve rôet enno, e gwirionez, deskadurezh vreizek? Pelec'h al levrioù da stumma spered ar Breizad katolik hervez e/ouenn, hervez e wad ? Neb lec'h !... Arabat chenj bugel er c'havell d'imp, klask rei d'imp da gredi eo d'ar Frans ha d'ar Frans hepken, kuit a hano ebet a Vreiz, eo e tleomp enor, karantez ha koezell. Arabat rei d'imp da gredi eo ar galleg hor vreizek yez, istor ar Frans hor gwir istor, ha n'eus nemet... »

En niverenn genta a viz Genver pennad mat gand Kergelen. Meneg a ra eus faol-striv marzus ar Juzevien

a zo deut e berr-amzer a-benn d'ober eus an hen-hebreeg skrivet eur yez komzet a sevenadurezh-vreman, ha hi delzelek da veza degemeret da zavez ar vachelouriezh. Lakomp e kemm hol leziregezh pa n'hellomp ket zoken, nemed a boan, dont d'eur yez lennek reiz hag unvan.

Dihunamb e yez Wened, miziek, Rener Lociz Herriou, Merer A. Mellac 10 rue du Gaz en Oriant ; 12 lur ar c'houmanant-bloaz.

E niverenn Gerzu eur pennad mat gant Y. an Diberder. Degas a ra da goun en deus Doumergue, p'edo ministr an Deskadurezh, nac'hét rei dor-zigor d'ar brezoneg er skoliou.

Eur c'helou mat : moulet e vo hep dale war *Zihunamb* eun dibad eus *Mojennou Barz ar Goued* trôet e yez Wened. Eun taol-kaer a dalvo da zarempredou ar yezou ha, da heul, d'an Unvaniezh. Ar *Sekretour* : F. VALLEE.

Le Dictionnaire Français-Breton de François VALLÉE VA ENFIN PARAÎTRE

On annonce la publication prochaine, par fascicules mensuels, du grand *Dictionnaire Français-Breton* de François Vallée depuis si longtemps attendu et réclamé.

Cet ouvrage — que précédera une importante Introduction sur les Préfixes, les Suffixes et les lois de la dérivation bretonne — constituera le premier dictionnaire complet de la langue bretonne, avec les formules dialectales essentielles, les néologismes usités par les écrivains bretons actuels, des exemples abondants, etc. Fruit de longues années de recherches patientes, il constituera l'instrument de travail, qui, jusqu'ici, faisait cruellement défaut aux bretonnants.

Le public de ce genre d'ouvrages étant assez limité, le tirage sera proportionné au chiffre des souscriptions reçues, et il est à présumer que le *Dictionnaire* de M. François Vallée — comme la plupart des dictionnaires antérieurement publiés — sera très rapidement introuvable dans le commerce.

Nous croyons donc devoir conseiller à ceux de nos lecteurs qu'un tel travail intéresse, d'écrire sans retard, à l'Imprimerie Commerciale de Bretagne, 7, rue des Francs-Bourgeois, Rennes, pour demander les conditions de souscription qui leur seront envoyées gratuitement, avec le fac-similé d'une page du Dictionnaire.

Ar Fourrures LEON

(ar brudeta e Breiz)

n'eus nemeto hag a ro paramantchou e
FOURRURES GWIRION
evit ar merc'hed hag a zoug gwiskamant ar vro
Eun dibab bras a vantilli

Pelleteries pour confections et garnitures

Agneau, astrakan, chacal, chèvre toutes teintes, civette de chine, gazelle, kid, lapin d'Australie, lapin de Chine, lapin du pays, toutes teintes, lièvre, loup, mongolie, mouton, murmel, opossums d'Amérique, petit gris, renards du pays et beaux renards fantaisie, skungs, taupe, wallabys, veau, poulain, vison du Canada, fourrages divers, queues de petit gris.

Maison LEON 37, rue Louis Pasteur
BREST

Ti koz L'OLLIÉROU

L'HOSTIS & JORDE

SUCESSEURS

18, 27, rue Louis-Pasteur, Brest

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchoerou ha tavancherou brodet.

Seiz, mezer, ha danvez a hep seurt.

Dioch ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre dant d'ar familhou niverus diwar giskouez o c'hartenn.

AU TIGRE ROYAL

FOURRURES & PELLETERIES

37, rue de Siam, BREST

Grand choix de Fourrures
de toutes provenances

-- Transformations --

--- Réparations ---

PRIX MODÉRÉS

Prena a reer es-kriz, krec'hin lern, kaerelled-vras, lapined; gozed, pudasked, hag all..., ha paet e vezont prizior mat.

CRÉMANT FRANÇAIS

GRAND VIN MOUSSEUX

En vente chez les principaux négociants en vins du Finistère
Représentant : Louis QUÉRÉ, rue Richelieu, Brest

Klenved ar c'henou hag an dent

A. LAPIQUONNE SUCCESSEUR DE
L. JÉZÉQUEL

Tenner dent

Loret gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour ha war gaoutchouk, hervez ar skouerliou diveza.
Gwarantisa a ra e labour.

RESEO A RA :

Bep Lun, e LESNEVEN, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn e BRASPARTS hag er FAOU. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo digor e Brest, 4, passage St-Martin, aboue 9 eur betek kreteiz, ha da 2 eur betek 6 eur. Tél. 0-16

DICTIONNAIRE BRETON-FRANÇAIS

par

ROPARZ HEMON

Prix : 22 francs.

Ecrire B.P. 75 Brest

Feiz ha Breiz a zo pevar real ar pez

BREST, MOULEREZ AR SKRIDOU MAT, 4, STRAED AR C'HASTELL

Ar Merour : F. GEORGELIN.